

ความเป็นมาของปัญหา

ห้องสมุดเป็นสถาบันที่มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการศึกษา ค้นคว้า ในฐานะที่เป็นแหล่งรวบรวมสรรพวิชา การทั้งหลาย ทั้งในรูปของสิ่งพิมพ์และโสตทัศนวัสดุต่าง ๆ เพื่อให้บริการแก่บุคคลในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ และการตื่นตัวทางสารนิเทศ ทำให้มีการผลิตวัสดุสิ่งพิมพ์ออกมาเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ วิชาการต่าง ๆ ก็เกิดการแตกแขนงแยกย่อยออกไปเป็นสาขาวิชาเฉพาะมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้มีการศึกษาค้นคว้า และเสนอผลงานทางวิชาการในสาขานั้น ๆ อย่างกว้างขวาง การที่วัสดุสิ่งพิมพ์จำนวนมาก ๆ และมีเนื้อหาวิชาที่สลับซับซ้อนมากขึ้นเช่นนี้ จึงเท่ากับการเพิ่มภาระให้แก่บรรณารักษ์ในการดำเนินงานจัดหาและจัดเก็บรวบรวมวัสดุสิ่งพิมพ์เหล่านี้ไว้ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถศึกษาค้นคว้า ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

ในความพยายามที่จะให้ผู้ใช้สามารถเข้าถึงวัสดุสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เก็บรวบรวมไว้ในห้องสมุดนั้น วิธีการที่ดีที่สุดอย่างหนึ่ง ที่บรรณารักษ์ค้นพบและนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายก็คือ "การจัดหมู่และทำบัตรรายการ" ทั้งนี้เพราะ "การจัดหมู่" เป็นวิธีการที่ช่วยให้บรรณารักษ์สามารถจัดเก็บวัสดุสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ในห้องสมุดไว้ได้อย่างเป็นระบบและค้นหาได้โดยสะดวก ในขณะที่ "การทำบัตรรายการ" เป็นวิธีการที่จัดทำขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้ใช้ค้นหาวัสดุสิ่งพิมพ์ ซึ่งได้รับการจัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบดังกล่าวแล้วนั้น ได้ตามต้องการอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ^๑

^๑S.M. Tripathi, Modern Cataloguing: Theory & Practice

(Agra: Shiva Lal Agarwala & Co., 1969), p. 1.

งานจัดหมู่และทำบัตรรายการ เป็นงานที่ยุ่งยากซับซ้อน ซึ่งต้องอาศัยความรู้ และทักษะโดยเฉพาะ บรรณารักษ์ที่จะทำหน้าที่จัดหมู่และทำบัตรรายการได้ดี ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์และได้ผ่านการเรียนรู้ในเรื่องระบบและเทคนิคต่าง ๆ ในการจัดหมู่และทำบัตรรายการมาแล้วเป็นอย่างดี^๑ ทั้งยังจะต้องเป็นผู้ที่มีพื้นความรู้ในสาขาวิชาอื่น ๆ อีกบ้าง เพื่อที่จะสามารถตัดสินใจได้ว่า หนังสือหรือสิ่งพิมพ์นั้น ๆ ควรจะจัดไว้ในหมวดหมู่สาขาวิชาใดจึงจะเหมาะสม^๒ กล่าวโดยสรุป บรรณารักษ์ฝ่ายจัดหมู่และทำบัตรรายการ จะต้องเป็นผู้มีความรอบรู้ทั้งในสาขาวิชาชีพบรรณารักษ์เองและความรู้ในสาขาวิชาอื่น ๆ ด้วย ซึ่งในเรื่องนี้ กุพตา (P.K. Gupta)^๓ บรรณารักษ์ชาวอินเดีย ก็ได้กล่าวไว้ในผลการวิจัยของเขา ซึ่งนับเป็นข้อสนับสนุนคำกล่าวข้างต้น กล่าวคือ ผู้ตอบแบบสอบถามของเขาซึ่งเป็นบรรณารักษ์ของห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ในอินเดีย เห็นว่างานจัดหมู่และงานทำบัตรรายการ เป็นงานที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถมากที่สุดเป็นอันดับที่ ๑ และ อันดับที่ ๒ ตามลำดับ ด้วย ความสำคัญของงานจัดหมู่และทำบัตรรายการดังกล่าวแล้วนี้เอง โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์จึงได้บรรจุวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการเข้าไว้ในหลักสูตรวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ที่เปิดสอนทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศ

^๑ศุภลักษณ์ รัตนเมธีฉัตร, "การบริหารงานการจัดหมู่และทำบัตรรายการของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒), หน้า ๑๔๖.

^๒อัมพร ปิ่นศรี และนนทนา เมื่อกม่วง, การจัดและบริหารงานห้องสมุด (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๑๕), หน้า ๑๒๔.

^๓P.K. Gupta, "Library and Information Science Curriculum Development: a Survey," Annals of Library Science and Documentation 25 (March-December 1978): 7.

ข้อสังเกตจากผลการวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ชี้ให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า วิชา
ด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการ เป็นวิชาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และจำเป็นที่จะต้อง
ได้รับการพิจารณาปรับปรุงในเรื่องการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และ
สอดคล้องตามความต้องการทั้งของผู้สอนและผู้เรียนให้ได้มากที่สุด ดังนั้น การศึกษาริชัย
เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการที่เปิดสอนในหลักสูตรวิชา
บรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทย อันจะทำให้
ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาเหล่านี้ในด้าน เนื้อหาวิชา จำนวน
หน่วยกิตที่กำหนดไว้ในหลักสูตร วิธีการสอน การใช้อุปกรณ์การสอน และการวัดผล
รวมทั้งการศึกษาถึง ความต้องการ ปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้สอนและผู้เรียนที่มีต่อ
วิชาเหล่านี้ จึงย่อมสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรวิชาบรรณารักษ-
ศาสตร์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และเป็นแนวทางให้แก่ผู้สอนวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตร-
รายการในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ให้สามารถปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาเหล่านี้ได้อย่าง
มีประสิทธิภาพอีกด้วย

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้างานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย เท่าที่ผ่านมา
ปรากฏว่า ยังไม่มีงานวิจัยเรื่องใดเลยที่ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาด้านการจัดหมู่
และทำบัตรรายการโดยตรง แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีงานวิจัยบางเรื่องซึ่งได้กล่าวพาดพิง
ถึงวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการไว้ในสรุปผลการวิจัยเรื่องนั้น ๆ อย่างน่าสนใจ
ดังต่อไปนี้

งานวิจัยของ ชูติมา สัจจามันท์^๑ ซึ่งได้ทำการสำรวจสถานภาพของบัณฑิต
สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่สำเร็จการศึกษาในระหว่าง

^๑ชูติมา สัจจามันท์, "การสำรวจสถานภาพการทำงานของบัณฑิต
(ปีการศึกษา ๒๕๐๒-๒๕๑๖) และมหาบัณฑิต (ปีการศึกษา ๒๕๐๗-๒๕๑๖) สาขา
บรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา
บรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๗), หน้า ๑๒๓-๕.

ปีการศึกษา ๒๕๐๒-๒๕๑๖ ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะของบัณฑิตซึ่งประกอบอาชีพเป็นบรรณารักษ์ พบว่า บัณฑิตได้เสนอให้เพิ่มชั่วโมงเรียนสำหรับวิชาการทำบัตรรายการ วิชาการจัดหมู่หนังสือ วิชาการฝึกงาน วิชาเกี่ยวกับวรรณกรรมสาขาต่าง ๆ วิชาพิมพ์ดีด และวิชาเทคนิคทุกวิชา ตามลำดับ. สำหรับเนื้อหาวิชาการทำบัตรรายการและการจัดหมู่หนังสือนั้น ควรให้ความรู้เกี่ยวกับระบบการจัดหมู่ที่แพร่หลายทุกระบบ ซึ่งนอกเหนือไปจากระบบทศนิยมของดิวอี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน เป็นต้น และควรลดเนื้อหาในบางส่วนลง เช่น ส่วนที่เกี่ยวกับประวัติการจัดหมู่ระบบต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อใช้เวลาในการศึกษาเนื้อหาสาระของระบบการจัดหมู่อย่างจริงจัง

งานวิจัยของ ทศณีย์ ทองศิริ^๑ ซึ่งศึกษาถึงประสิทธิผลของหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่สำเร็จการศึกษาในระหว่างปีการศึกษา ๒๕๑๓-๒๕๑๔ ผลจากการวิจัย พบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่ารายวิชาในหมวดวิชาบังคับทางบรรณารักษศาสตร์ที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้มากที่สุด คือ "วิชาการจัดหมู่และทำบัตรรายการ ๑" และ "วิชาการจัดหมู่และทำบัตรรายการ ๒" จึงเสนอให้เพิ่มจำนวนหน่วยกิตสำหรับวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการให้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังเสนอให้ปรับปรุงโดยเพิ่มเนื้อหาวิชาในเรื่องเกี่ยวกับการจัดหมู่หนังสือระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันอีกด้วย

^๑ทศณีย์ ทองศิริ, "ประสิทธิผลของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา ๒๕๑๓-๒๕๑๔" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๑๔๑-๔.

ในทำนองเดียวกัน งานวิจัยของ มาลีณี ประเสริฐวงษ์^๑ ซึ่งได้ทำการศึกษา เพื่อประเมินผลหลักสูตรวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ ของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ผลจากการวิจัย พบว่า มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชูติมา สัจจามันท์ และ ทศณีย์ ทองศิริ กล่าวคือ บัณฑิตส่วนใหญ่เสนอให้เพิ่มชั่วโมงเรียน สำหรับวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการ และให้เน้นการสอนเนื้อหาในเรื่องเกี่ยวกับการ จัดหมู่หนังสือระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน มากที่สุด

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวมีข้อสังเกตที่น่าสนใจ กล่าวคือ ผลการวิจัย เหล่านี้ พบว่า บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ต่างก็ให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับหลักสูตรวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ โดยเน้นถึงวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการ มากที่สุด ข้อเสนอแนะดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกันเป็นอย่างมาก ในเรื่องที่บัณฑิตต้องการ ให้มีการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการ ในด้านเนื้อหา วิชา เวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ตลอดจน วิธีการสอน และการใช้อุปกรณ์การสอน

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑มาลีณี ประเสริฐวงษ์, "การศึกษาและประเมินผลหลักสูตรวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๑๘), หน้า ๘๕.

งานวิจัยของ ชูติมา สัจจามันท์ ทศณีย์ ทองศิริ และมาลินี ประเสริฐวงษ์ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น เป็นการศึกษาถึงหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์อย่างกว้าง ๆ และเน้นในเรื่องประสิทธิผลของหลักสูตรที่มีต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิตที่ได้สำเร็จการศึกษา จากมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งนั้น มิได้มุ่งศึกษาเฉพาะรายวิชาใดวิชาหนึ่ง ดังนั้น หากมีงานวิจัยที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะเพื่อมุ่งใช้เป็นแนวทาง ในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชานั้น จึงน่าจะเป็นผลในการช่วยเสริมให้การปรับปรุง หลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ประสบผลสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้น

สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศที่ศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน วิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการ มีหลายเรื่องที่น่าสนใจ ดังนี้

ในปี ค.ศ. ๑๙๕๖ ฮาร์ทซิล เฮ. ยิง (Heartsill H. Young)^๑ ได้ ทำการศึกษาหลักสูตรวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการที่เปิดสอนในโรงเรียน บรรณารักษศาสตร์อเมริกัน จำนวน ๒๔ แห่ง ผลการวิจัย พบว่า ร้อยละ ๖๒ ของ โรงเรียนทั้งหมด กำหนดให้มีวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการเป็นวิชาบังคับใน หลักสูตรเพียง ๑ วิชา และมีบางโรงเรียนในจำนวนนี้ไม่มีรายวิชาอื่น ๆ เพิ่มอีกสำหรับ ผู้เรียนที่สนใจเฉพาะด้าน เช่น เน้นในเรื่องการจัดหมู่และทำบัตรรายการสำหรับห้องสมุด วิทยาลัยและห้องสมุดมหาวิทยาลัย ห้องสมุดเฉพาะ ห้องสมุดประชาชน เป็นต้น ส่วนอีกร้อยละ ๓๘ กำหนดให้มีวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการเป็นวิชาบังคับใน หลักสูตร จำนวน ๒ วิชา และอาจมีรายวิชาอื่น ๆ เพิ่มสำหรับผู้เรียนที่สนใจเฉพาะด้าน เช่นกัน เนื้อหาวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการของทุก ๆ โรงเรียนจะคล้ายกัน คือ ประกอบด้วย ๓ หัวข้อใหญ่ ได้แก่ การจัดหมู่หนังสือ บัตรรายการ และหัวเรื่อง ส่วนใหญ่ยังไม่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดหมู่และทำบัตรรายการโสตทัศนวัสดุ สำหรับระบบ

^๑Heartsill H. Young, Cataloging Courses in the Prescribed Curriculum, Library School Occasional Papers no.49 (Urbana: University of Illinois, 1957), pp. 14-17.

และหลักเกณฑ์ที่ใช้สอนกันมาก ได้แก่ ระบบทศนิยมดิวอี้ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๑๔ และ ๑๕ หลักเกณฑ์การลงรายการชื่อผู้แต่งและชื่อเรื่องของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน (ALA Cataloging Rules for Author and Title Entries) และ คู่มือกำหนดหัวเรื่องของเซียร์ส (Sears List of Subject Headings)

ค.ศ. ๑๙๗๖ อลัน อาร์. โทมัส (Alan R. Thomas)^๑ ก็ได้ทำการสำรวจ หลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการที่เปิดสอนในโรงเรียน บรรณารักษศาสตร์อเมริกันที่ได้รับการรับรองวิทยฐานะ จำนวน ๔๗ แห่ง ผลการวิจัย พบว่า ร้อยละ ๗๐ ของโรงเรียนทั้งหมดเปิดสอนวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการใน หลักสูตรเพียง ๑ วิชา และเนื้อหาวิชาที่มีหัวข้อสำคัญ ๓ หัวข้อเช่นเดียวกับที่ ฮาร์ทซิล เอช. ยัง^๒ ได้รายงานไว้ กล่าวคือ ประกอบด้วย เรื่องการจัดหมู่ บัตรรายการ และ หัวเรื่อง และได้เพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดหมู่และทำบัตรรายการสิ่งพิมพ์พิเศษและ โสตทัศนวัสดุต่าง ๆ ไว้ด้วย ใช้เวลาในการเรียนการสอนภาคทฤษฎีกับภาคปฏิบัติเท่า ๆ กัน ส่วนระบบและหลักเกณฑ์ที่ใช้สอนมีเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม ได้แก่ ระบบทศนิยมดิวอี้ ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน หลักเกณฑ์การลงรายการแบบแองโกล-อเมริกัน ฉบับปี ค.ศ. ๑๙๖๗ (Anglo-American Cataloging Rules 1967) หลักเกณฑ์การลง รายการชื่อผู้แต่งและชื่อเรื่องของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน คู่มือกำหนดหัวเรื่องของเซียร์ส คู่มือกำหนดหัวเรื่องของหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน (Library of Congress Subject Headings) และตารางเลขผู้แต่งของ คัตเตอร์-แซมบอร์น (Cutter-Sanborn Tables) ในการวัดผลการเรียนวิชานี้ มีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยมีจุดมุ่งหมาย

^๑Alan R. Thomas, Library Cataloguing Curriculum USA: a Survey of the Contemporary Compulsory Instruction (London: Panizzi Press, 1976), pp. 1-6.

^๒Young, Cataloging Courses in the Prescribed Curriculum, p. 5.

ที่จะวัดความสามารถของผู้เรียน ๒ อย่าง คือ ๑) วัดความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่และองค์ประกอบของระบบและเทคนิคในการจัดหมู่และทำบัตรรายการ ๒) วัดความสามารถในการจัดหมู่และทำบัตรรายการหนังสือและวัสดุต่าง ๆ ได้โดยใช้ระบบและหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐาน ตามที่ได้ศึกษามาแล้ว

งานวิจัยที่มีลักษณะคล้ายกันอีกเรื่องหนึ่ง ได้แก่ งานวิจัย ของ มาร์กาเรต แครธลีน คูก (Margaret Kathleen Cook)^๑ ซึ่งได้ศึกษาหลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาการทำบัตรรายการ ซึ่งจัดเป็นวิชาหนึ่งในโปรแกรมการศึกษาด้านสื่อการสอนในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ เพื่อให้ นักศึกษาสามารถจัดหมวดหมู่และทำบัตรรายการสื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ได้ ผลการวิจัยพบว่า ในทุก ๆ โปรแกรมการศึกษาจะต้องมีวิชาด้านการจัดหมู่ และทำบัตรรายการบรรจุไว้ในหลักสูตรอย่างน้อยโปรแกรมละ ๓ หน่วยกิต เนื้อหาวิชาเหล่านี้จะเน้นในเรื่องการจัดหมู่และทำบัตรรายการหนังสือมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การจัดหมู่และทำบัตรรายการสื่อการสอนอื่น ๆ เช่น วัสดุบันทึกเสียง ภาพยนตร์ และฟิล์มสตริป ตามลำดับ วิธีการสอนมีทั้งแบบบรรยายและให้ฝึกปฏิบัติ ส่วนระบบและหลักเกณฑ์ที่ใช้สอนมากที่สุด คือ ระบบทศนิยมดิวอี้ หลักเกณฑ์การลงรายการแบบแองโกล-อเมริกัน ฉบับปี ค.ศ. ๑๙๖๗ คู่มือกำหนดหัวเรื่องของเชิร์ส และตารางเลขผู้แต่งของคัตเตอร์ การวัดผลมีจุดมุ่งหมายที่จะวัดความสามารถของผู้เรียน ๒ อย่าง เช่นเดียวกับ โรมส์^๒ กล่าวไว้ คือ ผู้เรียนต้องเข้าใจหน้าที่และความสำคัญของเทคนิคและระบบในการจัดหมู่และทำบัตรรายการ และผู้เรียนต้องสามารถจัดหมู่และทำบัตรรายการสื่อการสอนประเภทต่าง ๆ ได้โดยใช้เทคนิคและระบบที่ได้มาตรฐาน

^๑Margaret Kathleen Cook, "Cataloging Curriculum in the Education of School Media Personnel," Dissertation Abstracts International 38 (April 1978): 5772 A.

^๒Thomas, The Library Cataloguing Curriculum USA, p. 4.

จากงานวิจัยทั้ง ๓ เรื่อง ดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลง และแนวโน้มของการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการ ในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์อเมริกัน ในช่วงระหว่าง ปี ค.ศ. ๑๙๕๖-๑๙๗๘ ได้เป็น อย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เนห์แมท จี. ซาบ และ เมร์ล ฮี. แลมสัน (Nehmat G. Saab and Merle E. Lamson)^๑ ผู้ได้ทำการศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลง ของหลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการที่จัดสอนใน โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์อเมริกัน ๒๙ แห่ง ในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ กับ ปี ค.ศ. ๑๙๗๖ ว่ามีความเปลี่ยนแปลงหรือมีแนวโน้มของการพัฒนาการเป็นอย่างไร ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายในการสอน ในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ โรงเรียนบรรณารักษ- ศาสตร์ ร้อยละ ๗๕ เน้นหนักการสอนให้นักศึกษาทราบเนื้อหาในแง่ทฤษฎี หลัก และ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ส่วนในปี ค.ศ. ๑๙๗๖ ลดลงเหลือเพียง ร้อยละ ๖๕.๒ เท่านั้นที่ยัง คงเน้นในแง่ทฤษฎีเช่นเดิม โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ที่เหลือนอกจากนี้ ส่วนใหญ่จะ เน้นการสอนทั้งในแง่ทฤษฎี และปฏิบัติเท่า ๆ กัน

๒. เกี่ยวกับระยะเวลาที่ใช้ในการสอน หลักสูตรของโรงเรียนบรรณารักษ- ศาสตร์ ในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ และ ๑๙๗๖ กำหนดระยะเวลาในการสอนวิชาด้านการจัดหมู่ และทำบัตรรายการไว้โดยเฉลี่ยเท่ากัน กล่าวคือ โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ร้อยละ ๕๐ ในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ และ ร้อยละ ๔๘ ในปี ค.ศ. ๑๙๗๖ กำหนดระยะเวลาไว้อย่างน้อย ๑ ภาคการศึกษา แต่มีข้อยกเว้นที่น่ายกเว้นคือ ในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ทุกแห่งล้วนตอบว่าต้องการเวลาสำหรับการเรียนการสอนวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตร- รายการ แต่ในปี ค.ศ. ๑๙๗๖ มีโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ที่ตอบว่าไม่ต้องการเวลา สำหรับการเรียนการสอนวิชาด้านนี้ ถึง ร้อยละ ๑๒ ของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ทั้งหมดที่ตอบแบบสอบถาม

^๑Nehmat G. Saab and Merle E. Lamson, "Cataloging: 1966 vs 1976," Journal of Education for Librarianship 20 (Fall 1979): 107-113.

๓. เกี่ยวกับจำนวนหน่วยกิต จำนวนหน่วยกิตสำหรับวิชาด้านการจัดหมู่และ
ทำบัตรรายการที่กำหนดไว้ในหลักสูตรของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ในปี ค.ศ. ๑๙๖๖
และ ๑๙๗๖ โดยเฉลี่ย มีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน คือ กำหนดไว้อย่างน้อย ๓ หน่วยกิต
คิดเป็นร้อยละ ๕๒ (ค.ศ. ๑๙๖๖) และร้อยละ ๕๑.๙ (ค.ศ. ๑๙๗๖) ของโรงเรียน
บรรณารักษศาสตร์ทั้งหมดที่ตอบแบบสอบถาม และในทำนองเดียวกันกับเรื่องระยะเวลา
ในการสอนที่กล่าวข้างต้นพบว่า ในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ ไม่มีโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์
แห่งใดเลยที่ตอบว่าไม่จำเป็นต้องกำหนดหน่วยกิตไว้ในหลักสูตรสำหรับวิชาด้านการจัดหมู่
และทำบัตรรายการ ในขณะที่ในปี ค.ศ. ๑๙๗๖ มีโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ถึง
ร้อยละ ๑๑.๗ ที่ตอบว่า ไม่จำเป็นต้องกำหนดหน่วยกิตสำหรับวิชาด้านนี้ไว้ในหลักสูตร

ผลสรุปจากงานวิจัยของ เนห์เมท จี. ซาบ และ เมร์ล ฮี. แลมซัน^๑ แสดง
ให้เห็นแนวโน้มว่า วิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการในหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์
อเมริกันเริ่มมีความสำคัญลดน้อยลงเรื่อย ๆ โดยที่โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์หลายแห่ง
ได้ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร โดยลดจำนวนวิชา ระยะเวลาในการศึกษา ตลอดจนจำนวน
หน่วยกิตของวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการลง และเพิ่มการศึกษาในเรื่อง
เทคโนโลยีในห้องสมุด และสารนิเทศศาสตร์ให้มากขึ้น ซึ่งต่างไปจากหลักสูตรวิชา
บรรณารักษศาสตร์ที่เปิดสอนในประเทศที่กำลังพัฒนา ดังจะเห็นได้จาก งานวิจัยของ
พี. เค. กุพตา (P. K. Gupta)^๒ ซึ่งได้ทำการศึกษาถึงการปฏิบัติงานและความ
ต้องการของบรรณารักษ์ซึ่งสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ในอินเดีย
๔ แห่ง ผลจากการวิจัยนี้ พบว่า บรรณารักษ์ส่วนใหญ่เห็นว่า งานจัดหมู่และงานบริการ
ตอบคำถาม เป็นงานที่ต้องอาศัยความสามารถมากที่สุด รองลงมาได้แก่ งานทำบัตร-
รายการ นอกจากนี้ เมื่อจัดอันดับของงานต่าง ๆ ที่บรรณารักษ์ต้องปฏิบัติในห้องสมุด

^๑Ibid.

^๒P. K. Gupta, "Library and Information Science Curriculum
Development . . . ," pp. 3-21.

โดยนำเอาค่าคะแนนของเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงาน และความสำคัญของงานที่ปฏิบัติตาม
รวมกัน พบว่า งานจัดหมู่และงานทำบัตรรายการ เป็นงานที่ได้ค่าคะแนนรวมสูงสุด
กล่าวได้ว่า งานจัดหมู่และงานทำบัตรรายการเป็นงานที่มีความสำคัญมากที่สุดและใช้เวลา
ในการปฏิบัติงานมากที่สุดตามความคิดเห็นของบรรณารักษ์ส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถาม
ดังนั้น จึงจำเป็นต้องจัดให้มีวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการไว้ในหลักสูตร
วิชาบรรณารักษศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการ
ที่เปิดสอนในหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย
ในด้าน เนื้อหาวิชา จำนวนหน่วยกิตที่กำหนดไว้ในหลักสูตร วิธีการสอน การใช้
อุปกรณ์การสอน และการวัดผล

๒. เพื่อศึกษาถึงความต้องการและข้อเสนอแนะของผู้สอนและนิสิตนักศึกษา
ที่มีต่อวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการ รวมทั้งปัญหาในการเรียนการสอน อันจะ
ช่วยเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร และการเรียนการสอนวิชาด้านนี้ให้มีประสิทธิภาพ
มากยิ่งขึ้น

สมมติฐานของการวิจัย

๑. วิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการที่เปิดสอนในหลักสูตรวิชาบรรณารักษ-
ศาสตร์ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกันในด้าน
เนื้อหาวิชา วิธีการสอน การใช้อุปกรณ์การสอน และการวัดผล

๒. วิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการที่เปิดสอนในหลักสูตรวิชาบรรณารักษ-
ศาสตร์ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย มีความแตกต่างกันในด้าน การ
จำแนกรายวิชา และการกำหนดจำนวนหน่วยกิต

๓. เนื่องจากการศึกษาริชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ แต่เท่าที่เป็นอยู่ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ใน ประเทศไทยปัจจุบัน การเรียนในภาคปฏิบัติยังมีอาจทำได้เท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะขาด อุปกรณ์การสอนที่จำเป็นหรือแม้มีอยู่บ้างก็ไม่พอกับความต้องการใช้ เช่น คู่มือการจัดหมู่และ ทำบัตรรายการต่าง ๆ ดังนั้น อุปกรณ์การสอน จึงเป็นปัจจัยที่ผู้สอนต้องการมากที่สุด

๔. วิธีการสอน การใช้อุปกรณ์การสอน เนื้อหาวิชา และจำนวนหน่วยกิต ที่กำหนด เป็นปัจจัยที่ผู้สอนและนิสิตนักศึกษาต้องการให้มีการปรับปรุงมากที่สุด ตามลำดับ

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. กลุ่มประชากร

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

ก. กลุ่มผู้สอนวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการให้แก่ นิสิตนักศึกษา วิชา เอกบรรณารักษศาสตร์ ระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

ข. กลุ่มนิสิตนักศึกษาวิชา เอกบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรี ที่กำลัง เรียนวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการอยู่ในมหาวิทยาลัยต่างๆ (ขณะที่ทำการวิจัย)

มหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาเอก สำหรับนิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาตรี มีทั้งหมด ๖ แห่ง คือ

- ๑) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ๒) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ๓) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ๔) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ๕) มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ๖) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

๒. วิธีการรวบรวมข้อมูล

ก. รวบรวมข้อมูลโดยศึกษาจากตำราและเอกสารต่าง ๆ เพื่อค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการระดับปริญญาตรีทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศ

ข. รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับผู้สอนและนิสิตนักศึกษา ซึ่งเป็นประชากรในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการ ตลอดจนความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และปัญหาต่าง ๆ ของผู้สอนและนิสิตนักศึกษาที่มีต่อวิชานี้

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ประมวลข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์ โดยใช้สถิติดังต่อไปนี้*

ก. หาค่าร้อยละ โดยใช้สูตร

$$P = \frac{fx}{N} \times 100$$

ข. หาค่าเฉลี่ย โดยใช้สูตร

$$\bar{X} = \frac{\sum fx}{N}$$

ค. หาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้สูตร

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum fx^2}{N} - \left[\frac{\sum fx}{N}\right]^2}$$

* ประคอง กรรณสูตร, สถิติศาสตร์ประยุกต์สำหรับครู, พิมพ์ครั้งที่ ๔.

(กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๔๑-๔๓.

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะหลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาด้านการจัดหมู่ และทำบัตรรายการที่เปิดสอนสำหรับนิสิตนักศึกษาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัย ๖ แห่ง ดังกล่าวข้างต้นเท่านั้น โดยไม่คำนึงว่า วิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการของแต่ละมหาวิทยาลัยเหล่านั้น จะจำแนกออกเป็นกี่รายวิชา หรือมีชื่อวิชาว่าอย่างไร ซึ่งทั้งนี้จะไม่นับรวมถึงวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการที่เปิดสอนสำหรับนิสิตนักศึกษาในสาขาวิชาอื่น ๆ ซึ่งอาจเรียนวิชาในสาขาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาโท หรือวิชาเลือก เป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการที่เปิดสอนในหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย จะทำให้ทราบถึงข้อเท็จจริงของหลักสูตรและการเรียนการสอนวิชานี้ ตามความคิดเห็นของผู้สอนและนิสิตนักศึกษา ในด้านเนื้อหาวิชา จำนวนหน่วยกิตที่กำหนดไว้ในหลักสูตร วิธีการสอน การใช้อุปกรณ์การสอน การวัดผล รวมทั้งปัญหาในการเรียนการสอนต่าง ๆ แล้วนำข้อเท็จจริงที่ได้มาเปรียบเทียบกับความเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สอนวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการให้สามารถเปรียบเทียบและนำมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอนของตนได้ นอกจากนี้ การศึกษาถึงความต้องการและข้อเสนอแนะของผู้สอนและนิสิตนักศึกษา ก็จะช่วยเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชานี้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสอดคล้องตามความต้องการของนิสิตนักศึกษา อีกประการหนึ่ง ก็จะทำให้ผู้สอนได้ทราบข้อเท็จจริงบางประการ เกี่ยวกับการสอนของตน ซึ่งเท่ากับเป็นการประเมินผลการเรียนการสอนได้ เป็นอย่างดียิ่งด้วย

นิยามของคำที่ใช้ในการวิจัย

วิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการ หมายถึง วิทยวิชาในหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์

ที่มีเนื้อหาสำคัญเกี่ยวกับ หลักและเทคนิคในการจัดหมู่ กำหนดเลขผู้แต่งหรือเลขหนังสือ กำหนดหัวเรื่องและทำบัตรรายการประเภทต่าง ๆ ของหนังสือ สิ่งพิมพ์ และวัสดุอื่น ๆ ในห้องสมุด ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวมทั้งวิธีการดำเนินงานและบริหารงานฝ่ายจัดหมู่และทำบัตรรายการ ทั้งนี้ในหลักสูตรของแต่ละมหาวิทยาลัยอาจมีจำนวนและชื่อวิชาที่แตกต่างกัน

ผู้สอน หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการในแก่นิสิตนักศึกษาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทย ซึ่งผู้สอนเหล่านี้อาจมีตำแหน่งเป็นอาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ หรืออาจมีตำแหน่งเป็นอย่างอื่น เช่น เป็นบรรณารักษ์ ก็ได้

นิสิตนักศึกษา หมายถึง นิสิตนักศึกษาวិชาเอกบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทย ที่กำลังเรียนวิชาด้านการจัดหมู่และทำบัตรรายการ ในขณะที่กำลังทำการวิจัยนี้

มหาวิทยาลัยในประเทศไทย หมายถึง มหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่เปิดสอนหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาเอกสำหรับนิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาตรี ซึ่งมีทั้งหมด ๖ แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี